

Nr 138

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändrad lydelse av 12 § och 13 § 1 mom. sjöarbetstidslagen den 30 juni 1959 (nr 404); given Stockholms slott den 21 oktober 1966.

Under återopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om ändrad lydelse av 12 § och 13 § 1 mom. sjöarbetstidslagen den 30 juni 1959 (nr 404).

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

BERTIL

Olof Palme

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås, att principen om 42 1/2 timmars arbetsvecka inskrivs i sjöarbetstidslagen och att lagen även i övrigt bringas i överensstämmelse med huvudlinjerna för de arbetstidsförkortningar som avtalats vid 1966 års kollektivavtalsförhandlingar. Övergången sker successivt. Den börjar den 1 februari 1967 och är helt genomförd den 1 januari 1969.

Förslag
till
Lag
om ändrad lydelse av 12 § och 13 § 1 mom. sjöarbetstidslagen
den 30 juni 1959 (nr 404)

Härigenom förordnas, att 12 § och 13 § 1 mom. sjöarbetstidslagen den 30 juni 1959 skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

12 §.

Överstiger den ordinarie arbetstiden

a) 45 timmar under loppet av en vecka då fråga är om sjöman som avses i 4 § och vars ordinarie arbetstid till sjöss utgör högst 8 timmar om dygnet eller

b) 90 timmar under loppet av två veckor i följd då fråga är om annan sjöman,

skall sjömannen — — — — —

Överstiger den ordinarie arbetstiden

a) 42 timmar 30 minuter under loppet av en vecka då fråga är om *dagman* eller sjöman som avses i 4 § och vars ordinarie arbetstid till sjöss utgör högst 8 timmar om dygnet eller

b) 85 timmar under loppet av två veckor i följd då fråga är om annan sjöman,

— — — — — stycket sjömanslagen.

13 §.

1 mom. Nyttjas fartyg vars brutodräktighet understiger 500 registerton i lokalfart inom svensk hamn, må ordinarie arbetstid ej överstiga 45 timmar i veckan, raster oräknade. Arbetstiden må ej något dygn överstiga 9 timmar.

Bedrives arbete med regelbunden skiftindelning, må annan arbetstid än nyss angivits tillämpas, såframt arbetstiden under en tidrymd av högst tre veckor icke överstiger i genomsnitt 45 timmar i veckan.

1 mom. Nyttjas fartyg vars brutodräktighet understiger 500 registerton i lokalfart inom svensk hamn, må ordinarie arbetstid ej överstiga 42 timmar 30 minuter i veckan, raster oräknade. Arbetstiden må ej något dygn överstiga 9 timmar.

Bedrives arbete med regelbunden skiftindelning, må annan arbetstid än nyss angivits tillämpas, såframt arbetstiden under en tidrymd av högst tre veckor icke överstiger i genomsnitt 42 timmar 30 minuter i veckan.

Denna lag träder i kraft den 1 februari 1967.

De i 12 § och 13 § 1 mom. angivna arbetstiderna för en vecka och två veckor skola dock, i stället för 42 timmar 30 minuter och 85 timmar, utgöra 44 och 88 timmar under tiden den 1 februari 1967—den 31 januari 1968 samt 43 och 86 timmar under tiden den 1 februari—den 31 december 1968. För tiden till och med den 31 december 1968 får avsteg göras från dessa tidsbestämningar i den ordning som föreskrives i 18 §.

*Utdrag av protokoll över kommunikationsärenden hållet inför
Hans Kungl. Höghet Regenten, Hertigen av Halland,
i statsrådet på Stockholms slott den 14 oktober 1966.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, statsråden STRÄNG, LINDSTRÖM, LANGE, EDENMAN,
JOHANSSON, HERMANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, PALME, SVEN-ERIC NILSSON,
LUNDKVIST, GUSTAFSSON.

Chefen för kommunikationsdepartementet, statsrådet Palme, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *ändring i sjöarbetstidslagen den 30 juni 1959 (nr 404)* och anför.

Inledning

Arbetstiden för anställda är i lag begränsad till i princip 45 timmar i veckan. Vid 1966 års kollektivavtalsförhandlingar har uppgörelser träffats om förkortning av arbetstiden.

Mot bakgrund härav har chefen för socialdepartementet efter förslag av 1963 års arbetstidskommitté (stencil S 1966: 4) tidigare i dag anmält fråga om ändringar i arbetstidslagarna för anställda till lands. Jag anhåller att få ta upp till behandling motsvarande fråga om ändringar i sjöarbetstidslagen på grund av de nya kollektivavtalen. I ämnet har 1964 års sjöarbetsutredning¹ den 22 juni 1966 avlämnat en promemoria (stencil K 1966: 1) jämte förslag till lagtext, vilket torde få fogas till protokollet som *bilaga 2*.

Efter remiss har yttranden över utredningens förslag avgetts av sjöfartsstyrelsen, Svenska Sjöfolksförbundet, Sveriges fartygsbefälsförening, Svenska Maskinbefälsförbundet, Svenska Stewardsföreningen, Sveriges redareförening, Svenska arbetsgivareföreningens allmänna grupp, Svenska träningsindustriarbetareförbundet och Sågverksförbundet.

Gällande rätt

Sjöarbetstidslagen är enligt dess 1 kap. tillämplig på skeppstjänst. Med skeppstjänst avses arbete som på svenskt fartyg anställd person för fartygets räkning eller eljest på grund av förmans uppdrag utför ombord på fartyget eller annorstädes. Vissa anställda är dock undantagna från lagens tillämpning.

¹ Regeringsrådet Bengt Wieslander

Lagen innehåller bestämmelser om två former av särskild arbetsersättning utöver ordinarie lön, nämligen vederlag och övertidsersättning. Vederlag utgår bl. a. i form av fritid som kompensation för ordinarie arbetstid, i den mån denna överstiger 45 timmar i veckan eller 90 timmar under två veckor. Övertidsersättning är gottgörelse för visst arbete som utförs utöver den ordinarie arbetstiden.

Den ordinarie arbetstiden är i 2 kap. bestämd till högst 8 timmar om dygnet för sjöman som ej tillhör ekonomipersonalen. För dagman (sjöman vilkens skeppstjänst inte är indelad i vakter och som ej tillhör radio- eller ekonomipersonalen) är arbetstiden dessutom begränsad till 45 timmar i veckan. För vaktindelad sjöman och för radiopersonal är arbetstiden begränsad till 45 timmar i veckan endast under uppehåll i hamn. Särskilda bestämmelser gäller för dygn då fartyget ankommer till eller avgår från hamn. På fartyg med en bruttodräktighet som understiger 500 registerton får, med undantag för vissa anställda, arbetstiden till sjöss i närtrafik uppgå till 24 timmar för två dygn i följd och 112 timmar under två veckor i följd. Denna bestämmelse möjliggör, att mindre fartyg i närtrafik har s. k. tvåvaktsystem i stället för trevaktsystem.

Ekonomipersonalens ordinarie arbetstid är begränsad till 8 timmar om dygnet, i vissa fall med utsträckning till 9 timmar om dygnet på passage-rarfartyg och med inskränkning under lördagar. För ekonomipersonalen är den ordinarie arbetstiden inte ytterligare begränsad per vecka.

Arbete under sön- och helgdagar är särskilt reglerat.

Om den ordinarie arbetstiden för trevaktindelad däcks- och maskinpersonal och för radiopersonal med 8 timmars arbetsdag till sjöss överstiger 45 timmar under loppet av en vecka eller för annan sjöman vars ordinarie arbetstid regleras i 2 kap. 90 timmar under loppet av två veckor i följd, skall den anställde för överskjutande tid åtnjuta vederlag i form av fritid i hamn eller på annat sätt enligt vad därom överenskommes i kollektivavtal (12 §).

I 3 kap. (13 §) ges särskilda bestämmelser för fartyg under 500 brutton när dessa nyttjas i lokalfart, dvs. fart i vilken resan vanligen inte kräver mer än 12 timmars gång från eller till svensk hamn. Om sådana fartyg används i lokalfart inom svensk hamn, gäller bestämmelser som nära ansluter till föreskrifterna för landanställda. Den ordinarie arbetstiden får inte överstiga 9 timmar om dygnet och 45 timmar i veckan. Bedrivs arbetet med regelbunden skiftindelning, får annan arbetstid dock tillämpas, om arbetstiden under en treveckorsperiod inte överstiger i genomsnitt 45 timmar i veckan. Används sådant fartyg i lokalfart utom svensk hamn, får den ordinarie arbetstiden inte överstiga 12 timmar om dygnet och 56 timmar i veckan.

Lagens bestämmelser om vederlag gäller inte för sådan sjöfart som avses i 3 kap.

Enligt 4 kap. får säkerhetstjänst, bl. a. skeppstjänst som krävs för att avvärja fara för sjöolyckor, åläggas sjöman utöver vad som föreskrivs i 2 och 3 kap. Övertidsarbete i form av annan skeppstjänst än säkerhetstjänst får åläggas sjöman mot övertidsersättning. I regel är övertidsarbetet begränsat till visst antal timmar per vecka och dygn.

I 5 kap. lämnas möjlighet att i vissa hänseenden genom kollektivavtal göra avsteg från sjöarbetstidslagens regler. Denna möjlighet till avsteg omfattar inte reglerna i 12 § om vederlag. Vidare stadgas att redare som är bunden av kollektivavtal får tillämpa avtalet beträffande sjöman som inte tillhör avtalslutande arbetstagarorganisation. Slutligen ges regler som gäller bl. a. lagens efterlevnad.

Sjöarbetstidsutredningen

Utredningen erinrar om att i direktiven för den utredning, som föreslog 45 timmars arbetsvecka, framhölls att man borde sikta på en normal arbetstid om 40 timmar i veckan men att detta mål kunde uppnås endast i etapper. Utredningen anför vidare.

I direktiven för sjöarbetstidsutredningen uttalas bl. a., att man bör undersöka de frågor som hänger samman med en arbetstidsförkortning till sjöss för att undvika att sjöfolket kommer att släpa efter i förhållande till anställda i land, att de riktlinjer som drogs upp vid senaste sjöarbetstidsreform bör följas och att man sålunda bl. a. bör söka bibehålla nuvarande vaktsystem inom handelsflottan men fördjupa vederlagstiden.

Sjöarbetstidsutredningen avser att lägga fram sitt slutbetänkande i nära anslutning till den tidpunkt då 1963 års arbetstidskommitté avlämnar sitt slutbetänkande.

Vid senaste kollektivavtalsförhandlingar har Svenska arbetsgivareföreningen och Landsorganisationen i Sverige överenskommit, att för arbetarkategorier med en avtalsenlig ordinarie arbetstid om minst 45 timmar i veckan arbetstiden för vecka skall förkortas med 50 minuter fr. o. m. den 1 februari 1967, med ytterligare 50 minuter fr. o. m. den 1 februari 1968 och slutligen med 50 minuter fr. o. m. den 1 januari 1969, då arbetstiden alltså kommer att bli 42,5 timmar i veckan. Motsvarande avtalsöverenskommelser om arbetstidsförkortning har träffats för sjöfolket.

Arbetstidskommittén har föreslagit att arbetstidsförkortningar införs i lagen den 16 maj 1930 (nr 138) om arbetstidens begränsning, lantarbetstidslagen den 4 juni 1948 (nr 281), arbetstidslagen den 18 juli 1942 (nr 652) för detaljhandeln och arbetstidslagen den 23 maj 1947 (nr 216) för hotell, restauranger och kaféer.

Oaktat den fackliga anslutningen inom sjöfarten är betydligt större än bland de landanställda och det därför kan sägas vara mindre angeläget att överföra avtalens arbetstidsförkortningar till sjöarbetstidslagen än till arbetstidslagarna för de landanställda, synes det utredningen ändå lämpligt att ändringarna kommer till uttryck i sjöarbetstidslagen.

Enligt de huvudavtal som redareföreningen träffat med de ombordanställdas organisationer erhåller de anställda ytterligare vederlag i stället för förkortad arbetstid. I särskilda avtal för bogserbåtar och pråmar har arbetstiden minskats för hamnfart medan för annan fart den ordinarie arbetstiden bibehållits och vederlaget fördjupats. Avtalsbestämmelserna är lika för befäl och manskap med ett undantag, nämligen att maskinbefäl och styrmän som dagmän efter sex månaders tjänst såsom förut får en hel fri dag extra. Undantaget är till den anställdes förmån och behöver därför liksom tidigare inte beaktas i lagen.

För trevaktindeldad däck- och maskinpersonal samt all radiopersonal innebär de nya avtalen i princip att för tjänst till sjöss och under avgångs- och ankomstdygn vederlag skall utgå för det antal timmar, som den ordinarie arbetstiden per vecka överstiger 42,5 timmar i stället för tidigare 45 timmar. Liksom förut frånräknas vid denna beräkning intjänat vederlag för arbete på sön- eller helgdag, för vilket arbete vederlag utgår särskilt. Den ordinarie arbetstiden ändras däremot inte, och så kan ej heller ske utan att det nuvarande vaktsystemet rubbas. Denna avtalsändring kan överföras till lagen genom att i 12 § a) talet 45 utbytes mot 42,5. Vid arbete till sjöss samt på avgångs- och ankomstdygn innebär detta endast att vederlag börjar utgå redan för den del av det ordinarie arbetet per vecka som överstiger 42,5 timmar eller — eftersom dessa sjömäns ordinarie arbetstid enligt 4 § 1 mom. och 5 § första stycket i regel är 56 timmar i veckan — med sammanlagt 13,5 timmar i stället för tidigare 11 timmar.

För ekonomipersonalen betyder det nya avtalet i princip att vederlag skall utgå för det antal timmar, som den ordinarie arbetstiden för en tvåveckorsperiod överstiger 85 timmar mot tidigare 90. Denna avtalsändring kan överföras till lagen genom att i 12 § b) talet 90 utbytes mot 85.

Det nya avtalet betyder för tvåvaktindeldad däck- och maskinpersonal, såvitt gäller tjänstgöring till sjöss och under avgångs- och ankomstdygn, att det fasta vederlag om två dagar i månaden, som nu utgår, ökas successivt så att det fr. o. m. den 1 januari 1969 uppgår till 4 1/2 dagar i månaden. Denna skönsrättsliga lösning av vederlagsfrågan överensstämmer inte helt med vederlagsfördjupningen för de båda tidigare nämnda grupperna och kan inte direkt överföras till lagen utan att denna kompliceras ytterligare. Man torde därför enligt utredningen få nöja sig med att i lagen

göra den ändring, som redan föreslagits för ekonomipersonalens del, nämligen att vederlag börjar utgå för den del av den ordinarie arbetstiden för en period av två veckor i följd, som överstiger 85 timmar mot tidigare 90.

Enligt lagen kan vaktindelad däck- och maskinpersonal inte intjäna vederlag i hamn. Detta beror på att deras ordinarie veckoarbetstid i hamn är begränsad till 45 timmar (7 §). Ej heller kan dagman, vars ordinarie arbetstid alltid är begränsad till 45 timmar i veckan, intjäna vederlag. Avtalsändringarna innebär den principiella nyheten att dessa grupper sjömän kompenseras med vederlag för den del av den ordinarie arbetstiden som ligger mellan 42,5 och 45 timmar i veckan. Denna nyhet kan inte införas i lagen genom att veckoarbetstiden i 7 och 8 §§ jämkas. Sådan ändring skulle nämligen innebära att den ordinarie arbetstiden enligt dessa lagrum minskades till 42,5 timmar i veckan. Vederlag skulle då ej kunna utgå för ordinarie arbete i hamn eller för dagman, och för arbete mellan 42,5 och 45 timmar i veckan skulle utgå övertidsersättning i stället för nu avtalat vederlag. En annan följd skulle bli att det totala arbetsuttaget minskade med 2,5 timmar i veckan, eftersom övertidsarbete enligt 16 § är begränsat till 18 timmar i veckan utöver den ordinarie arbetstiden. Det har emellertid enligt vad avtalen utvisar inte varit de avtalslutande parternas avsikt att övertidsersättning skulle utgå för arbete mellan 42,5 och 45 timmar i veckan eller att det totala arbetsuttaget skulle minska, utan dessa grupper sjömän skall såsom kompensation i stället för förkortad arbetstid få ytterligare fritid (vederlag). Med hänsyn till vad parterna avtalat anser sig utredningen höra föreslå att vederlag nu införs för arbete i hamn och för dagman. Detta föreslås ske genom att i 12 § a) dels talet 45 ändras till 42,5, vilket redan föreslagits för ekonomipersonalens del, dels orden »dagman samt om» inskjuts efter orden »då fråga är om». Utredningen anser sig härigenom inte bunden att i sitt slutbetänkande bibehålla den sålunda föreslagna konstruktionen med vederlag för nu nämnda grupper av sjömän.

För fartyg under 500 bruttoton, som går i lokalfart inom svensk hamn, utformades arbetstiden av förståeliga skäl såväl i de gamla kollektivavtalen som i nuvarande sjöarbetstidslag i nära anslutning till bestämmelserna för landanställda. I enlighet härmed har den ordinarie arbetstiden i hamnfart enligt de nya bogserbåtsavtalen minskats på samma sätt som för landanställda, nämligen ned till 42,5 timmar i veckan, raster oräknade. Inget hindrar att avtalsändringarna överförs till lagen, och utredningen föreslår att så sker genom att talet 45 utbyts mot 42,5 i 13 § 1 mom. första och andra styckena. Följden blir såsom parterna avtalat, att övertidsersättning utgår för arbete utöver 42,5 timmar i veckan och att det totala arbetsuttaget inberäknat övertidsarbete minskar med 2,5 timmar i veckan.

För fartyg under 500 bruttoton, som går i lokalfart i annan resa än

inom svensk hamn, innebär avtalsändringarna att vederlag kommer att börja utgå redan för den del av den ordinarie arbetstiden som för en tvåveckorsperiod överstiger 85 timmar mot tidigare 90. Både de gamla och nya avtalen innebär i denna del att parterna med stöd av 18 § sjöarbetstidslagen avtalat om avsteg från den ordinarie arbetstiden på så sätt att lagens begränsningsperioder ett dygn och en vecka utökats till två dygn resp. två veckor. I gengäld har de anställda tillerkänts vederlag för en del av arbetstiden. Redan tidigare har alltså i avtalen gällt andra regler än i lagen. Avtalens avvikelser har inte förut ansetts behöva införas i lagen, och detta bör ej heller vara nödvändigt nu. Utredningen föreslår därför, att 13 § 2 mom. inte ändras i detta sammanhang.

Utredningen berör vidare förhållandet mellan lagbestämmelserna om övertidsersättning och ILO-konventionen nr 109 angående löner, arbetstid och bemanning på fartyg.

Enligt 17 § 2 mom. sjöarbetstidslagen skall kontant övertidsersättning för timme räknat utgöra, när övertidsarbetet utförts på vardag, minst 1/150 och, när det utförts på helgdag, minst 1/75 av sjömannens kontanta månadslön, oberäknat kostpenningar eller däremot svarande ersättning.

Konventionens artikel 18 punkt 1 lyder.

Grunderna för beräkning av övertidsersättningens storlek skola fastställas genom nationell lagstiftning eller genom kollektivavtal; dock må ersättningen i intet fall understiga 125 % av grundlönen för timme räknat.

I konventionens artikel 4 d) definieras grundlön som »befäl eller manskap tillkommande kontant lön, ej inräknat matersättning, övertidsersättning, premier eller andra bidrag i penningar eller in natura».

Konventionen har ratificerats endast av Sverige, Mexiko, Guatemala och Jugoslavien och har därför ännu inte trätt i kraft. Sveriges ratifikation har skett med förbehåll att konventionen för Sveriges del skulle träda i kraft först när den trätt i kraft även för Nederländerna och Förbundsrepubliken Tyskland.

Lagrummets kvotregel för vardagsarbete kommer siffermässigt sett att understiga konventionens krav, när den nu föreslagna arbetstidsförkortningen helt genomförs. Om kvottalet bibehålls blir nämligen ersättningen för övertidsarbete på vardag vid en arbetsvecka om

$$\begin{array}{rcl} 43 \text{ timmar} & = & 124 \text{ \% av timlönen} \\ 42,5 \text{ »} & = & 122,7 \text{ \% av timlönen} \end{array}$$

Nu är emellertid enligt utredningen att märka att konventionens »grundlön» betydligt understiger lagens »månadslön», som enligt huvudavtalen med redareföreningen kan innefatta ett flertal tillägg. De föreslagna lagändringarna kan därför, oberoende av frågan huruvida det för Sveriges del

föreligger någon förpliktelse att iaktta konventionens regler, inte anses medföra att konventionens krav åsidosätts.

Lagändringarna bör enligt utredningens förslag träda i kraft den 1 februari 1967, då det första steget tas i arbetstidsminskningen enligt kollektivavtalen.

Emedan den kortare arbetstid, som föreslås inskriven i lagen, enligt avtalen skall gälla först fr. o. m. den 1 januari 1969, anser utredningen att lagen bör förses med den övergångsbestämmelsen, att talen 42,5 och 85 skall vara 44 resp. 88 för tiden den 1 februari 1967—den 31 januari 1968 samt 43 resp. 86 för tiden den 1 februari—den 31 december 1968. Detta överensstämmer med huvudavtalen med redareföreningen. Enligt de avtal för bogserbåtar och pråmar som träffats med arbetsgivareföreningens allmänna grupp börjar emellertid förkortningarna åren 1967 och 1968 den 1 mars. Särskild övergångsbestämmelse på grund av sistnämnda avtal är dock en onödig komplikation och kan undvaras. Parterna får nämligen enligt utredningens mening i denna del anses ha använt sin avtalsfrihet enligt 18 § sjöarbetstidslagen.

Remissyttrandena

De flesta remissinstanserna ansluter sig till utredningens förslag att bringa sjöarbetstidslagen i överensstämmelse med 1966 års kollektivavtal. *Fartygsbefälsföreningen* finner förslaget väl motiverat, och *trändustriarbetareförbundet* hälsar förslaget med tillfredsställelse. *Redareföreningen* har intet att erinra mot förslaget, under förutsättning att kollektivavtalens arbetstidsbestämmelser skall lagfästas, men anser att avtalens arbetstidsregler inte borde lagfästas i detalj. *Arbetsgivareföreningens allmänna grupp* anför, med hänsyn till att de nu aktuella arbetstidsförkortningarna ej betingas av sociala skäl, att någon särskild lag om arbetstidens begränsning ej synes erforderlig. Frågan om arbetstidens längd bör i stället avgöras av de avtalsslutande parterna. Några nackdelar torde ej vara förknippade med ett sådant förfarande med hänsyn till den normativa styrka som kollektivavtalen har. För det fall att sjöarbetstidslagen behålles, uttalar gruppen, att utredningen ej förebragt bärande skäl för en ändring av lagen nu.

Utredningens förslag till ändringar i 12 § och 13 § 1 mom. har vid remissbehandlingen lämnats utan erinran.

Trändustriarbetareförbundet delar utredningens uppfattning att någon lagändring inte är påkallad av det förhållandet att förbundets avtal för hamn- och bogserbåtar avviker från lagens bestämmelser (13 § 2 mom.: lokalfart i annan resa än inom svensk hamn).

Sjöfartsstyrelsen finner att kollektivavtalens bestämmelser om arbetstider för lokalfart utom hamn bör lagfästas. I de avtal för bogserflottan, som träffades efter det att lagen antagits, infördes samma arbetstids- och vederlagsbestämmelser, som enligt lagen gällde för närtrafiken. Bestämmelserna har även införts i senare liknande avtal. Det torde vara företrädesvis inom denna del av sjöfarten, som icke kollektivavtalsreglerade arbetstidsbestämmelser kommer till användning. Till 13 § bör fogas ett nytt moment av följande lydelse: »Överstiger den ordinarie arbetstiden 85 timmar under loppet av två veckor i följd då fråga är om sjöman, som tjänstgör å fartyg, som avses i 2 mom. ovan, skall sjömannen åtnjuta vederlag enligt 12 § punkten b.»

Även *fartygsbefälsföreningen* föreslår, att det till 13 § 2 mom. fogas en regel om vederlag. Sådant bör utgå för ordinarie arbetstid överstigande 42,5 timmar i veckan med hänsyn till att arbetstiden enligt 13 § 2 mom. är bestämd inom en vecka.

Maskinbefälsförbundet framhåller att det finns kollektivavtal, i vilka frågan om arbetstid i lokalfart utom hamn är oreglerad, och att enbart lagens bestämmelser gäller inom området för dessa avtal. Förbundet anser att det därför är nödvändigt, att arbetstiderna i 13 § 2 mom. minskas på sätt som motsvarar de i övrigt föreslagna ändringarna.

Maskinbefälsförbundet hemställer vidare, att de i lagen angivna beräkningsgrunderna för övertidersättning ändras så, att förkortningen av arbetstiden inte kommer att medföra en procentuellt minskad övertidersättning.

Även enligt *fartygsbefälsföreningen* föreligger skäl att ändra bestämmelsen om övertidersättningens storlek. För ett stort antal ombordanställda utgår lön endast enligt vad som avses med grundlön i ILO-konventionen nr 109. Den stadgade minimiersättningen 125 % kommer därför att underskridas. Att en ändrad ersättningsgrund kan vara motiverad framgår av bl. a. att vid årets avtalsförhandlingar överenskommits, att vederlagsersättningen skall höjas från nuvarande 1/195 av månadslönen i etapper till 1/186 av månadslönen.

Sjöfartsstyrelsen finner det vara praktiskt att enligt utredningens förslag skriva in den slutliga arbetstidsförkortningen i de särskilda bestämmelserna i lagen och hänföra den stegvisa minskningen till en övergångsbestämmelse.

Arbetsgivareföreningens allmänna grupp delar inte utredningens uppfattning att någon särskild övergångsbestämmelse ej behövs för bogserbåtar och prämar. I bogserbåtsavtalen finns en indelning i hamnfart och annan fart. Med annan fart avses både lokalfart utom hamn (13 § 2 mom.) och närtrafik (4 § 2 mom.). Enligt avtalen skall vederlag utgå även vid lokalfart utom hamn. Lagens bestämmelser om vederlag (12 §) torde inte

vara dispositiva. Den av utredningen föreslagna övergångsbestämmelsen synes därför vara tvingande. Genom att arbetstidsförkortningarna åren 1967 och 1968 i avtalen för bogserbåtar och pråmar genomförs en månad senare än utredningen föreslagit, kommer avtalens bestämmelser om vederlag i vad gäller närtrafik under februari månader 1967 och 1968 att strida mot övergångsbestämmelsen. För lokalfarten torde vederlagsbestämmelserna ej strida mot den föreslagna övergångsbestämmelsen, eftersom vederlag i det fallet skall utgå enligt kollektivavtalen och inte enligt lagen. På huvudsakligen samma skäl anhåller *Sågverksförbundet*, att arbetsmarknadens parter ges möjlighet att genom kollektivavtal successivt genomföra arbetstidsförkortningen på annat sätt än det av utredningen föreslagna.

Departementschefen

Sjöarbetstidsutredningens förslag till ändring av sjöarbetstidslagen bygger på arbetstidsförkortningar som avtalats vid 1966 års kollektivavtalsförhandlingar. Förslaget innebär att arbetstidsförkortningen, för annan fart än lokalfart enligt 13 §, kommer till uttryck genom att vederlag införs eller utvidgas (12 §), att ingen ändring genomförs för lokalfarten utom hamn enligt 13 § 2 mom. och att bestämmelserna om ordinarie arbetstid ändras för lokalfarten inom hamn (13 § 1 mom.). Utredningen kommer att avge sitt slutbetänkande senare.

I remissyttranden har ifrågasatts om det är lämpligt, att sjöarbetstidslagen innehåller så detaljerade regler för arbetstiden som nu är fallet, och dessutom om lagen alls bör bibehållas.

Eftersom sjöarbetstidsutredningens arbete inte är avslutat, anser jag det inte lämpligt att principiella frågor om sjöarbetstidslagen tas upp i detta sammanhang.

Enligt min mening bör sjöarbetstidslagen enligt utredningens förslag, i väntan på att utredningens arbete slutförs, nu bringas i överensstämmelse med huvudlinjerna för arbetstidsförkortningarna enligt 1966 års kollektivavtal på motsvarande sätt som chefen för socialdepartementet tidigare i dag förordat i fråga om arbetstidslagarna för de landanställda.

Invändningar kan resas mot utredningens förslag att för de sjömän som avses i 2 kap. bibehålla ordinarie arbetstider och ändra endast vederlagsreglerna. Om den ordinarie arbetstiden minskades för vaktindelad personal, skulle emellertid nuvarande vaktsystem brytas. Enligt utredningen har ej heller arbetsmarknadens parter avsett att minska den ordinarie arbetstiden för vare sig vaktindelad eller icke vaktindelad personal som avses i 2 kap. Utredningens förslag att såvitt gäller dessa arbetstagarkate-

gorier låta en arbetstidsförkortning komma till uttryck genom utökad vederlag bör därför godtas.

I likhet med remissinstanserna anser jag, att förslaget till ändring i bestämmelserna om lokalfart inom hamn bör godtas.

Såvitt gäller lokalfart utom hamn har vid remissbehandlingen framförts förslag både om att den ordinarie arbetstiden enligt lagen skall minskas och om att rätt till vederlag skall lagfästas. Skäl kan anföras för att, med den konstruktion sjöarbetstidslagen har, arbetstidsförkortningen på något sätt kommer till uttryck i lagen även i fråga om lokalfart utom hamn. Frågan bör emellertid utredas ytterligare. Om de av sjöarbetstidsutredningen föreslagna lagändringarna skall kunna genomföras till dess arbetstidsförkortningarna börjar enligt kollektivavtalen, kan någon ytterligare utredning inte avvaktas. Jag är därför inte beredd att nu föreslå ändring av lagens regler för lokalfart utom hamn.

Utredningen har uppmärksammat, att sjöarbetstidslagens bestämmelser i 17 § 2 mom. om övertidsersättning för arbete under vardag siffermässigt kommer att ligga något under de krav som ställs i ILO-konventionen nr 109. Enligt konventionen får övertidsersättningen i intet fall understiga 125 % av grundlönen räknat för en timme. Utredningen anmärker emellertid, att konventionens »grundlön» understiger lagens »månadslön», på vilken övertidsersättningen beräknas enligt lagen. De föreslagna ändringarna kan därför, enligt utredningen, inte anses medföra att konventionens krav åsidosätts.

Enligt maskinbefälsförbundet och fartygsbefälsföreningen bör lagens bestämmelser om övertidsersättning ändras. Föreningen uppger att för ett stort antal ombordanställda lön utgår endast med vad som i konventionen avses med grundlön.

Arbetsmarknadens parter har inte avtalat om annan övertidsersättning än den som anges i lagen. Frågan om ändring i lagens regler om övertidsersättning bör undersökas ytterligare i det fortsatta utredningsarbetet. Jag är därför inte beredd att nu föreslå någon ändring av ifrågavarande lagregler.

Det första steget i arbetstidsminskningen enligt kollektivavtalen tas den 1 februari 1967. Ändringarna i lagen bör därför, så som utredningen föreslagit, träda i kraft vid den tidpunkten.

Enligt kollektivavtalen skall arbetstiden minska stegvis så, att förkortningen helt slår igenom först den 1 januari 1969. I likhet med utredningen anser jag, att lagregler i anledning härav bör ges i form av övergångsbestämmelse. Det bör anmärkas att de sjöanställdas huvudavtal med redareföreningen skiljer sig från de landanställdas huvudavtal bl. a. därigenom att arbetstiden stegvis förkortas två år med en timme och ett år med en halv timme och inte med 50 minuter varje år.

De av utredningen föreslagna tidpunkterna för lagregeln om den stegvisa arbetstidsminskningen, den 1 februari åren 1967 och 1968, överensstämmer med bestämmelserna i huvudavtalen mellan redareföreningen och de ombordanställdas organisationer. Enligt de avtal som slutits med arbetsgivareföreningens allmänna grupp har emellertid tidpunkterna för arbetstidsförkortning under åren 1967 och 1968 förlagts en månad senare. Sågverksförbundet har, enligt vad som inhämtats vid ärendets beredning, ännu inte träffat alla avtal för bl. a. bogserflottan. Arbetsgivareföreningens allmänna grupp och Sågverksförbundet anser med hänsyn till dessa förhållanden, att en särskild övergångsbestämmelse behövs. De anser sig utan en sådan bestämmelse inte ha möjlighet att avtala om avsteg från lagens bestämmelser om vederlag.

I 18 § sjöarbetstidslagen har arbetsmarknadens parter getts möjlighet att genom kollektivavtal göra avsteg från lagens bestämmelser om ordinarie arbetstid och om arten av det arbete som får åläggas sjöman som ordinarie arbete. Såvitt gäller vederlag kan parterna enligt 12 § avtala om vederlagets form och storlek. Avsteg från tidsbestämningarna för vederlag kan däremot förekomma endast efter dispens enligt 1 § 3 mom.

Eftersom här synes kunna bli fråga om endast begränsade avsteg under en övergångsperiod, anser jag att lagstiftningen genom en särskild övergångsbestämmelse bör ge parterna möjlighet att frångå tidsbestämningarna i lagens vederlagsregler. Möjligheten bör anknyta till det sätt att avtala, som anges i 18 §, och avse endast tiden till dess den nu föreslagna arbetstidsförkortningen helt genomförs.

Hemställan

I överensstämmelse med det anförda föreligger förslag till *lag om ändring i sjöarbetstidslagen den 30 juni 1959 (nr 404)*, vilket torde få fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende som *bilaga 1*.¹

Jag hemställer att lagrådets utlåtande över lagförslaget måtte inhämtas för det i 87 § regeringsformen omförmälda ändamålet.

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Kungl. Höghet Regenten.

Ur protokollet:

Hans Ekberg

¹ Bilagan, som har samma lydelse som det vid propositionen fogade lagförslaget, har uteslutits här.

Sjöarbetstidsutredningens förslag
till
Lag
om ändring i sjöarbetstidslagen den 30 juni 1959 (nr 404)

Härigenom förordnas, att 12 § och 13 § 1 mom. sjöarbetstidslagen den 30 juni 1959 skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

12 §.

Överstiger den ordinarie arbetstiden

a) 45 timmar under loppet av en vecka då fråga är om sjöman som avses i 4 § och vars ordinarie arbetstid till sjöss utgör högst 8 timmar om dygnet eller

b) 90 timmar under loppet av två veckor i följd då fråga är om annan sjöman,

skall sjömannen — — — — —

Överstiger den ordinarie arbetstiden

a) 42 timmar 30 minuter under loppet av en vecka då fråga är om dagman samt om sjöman, som avses i 4 § och vars ordinarie arbetstid till sjöss utgör högst 8 timmar om dygnet, eller

b) 85 timmar under loppet av två veckor i följd då fråga är om annan sjöman,

— — stycket sjömanslagen.

13 §.

1 mom. Nyttjas fartyg vars bruttodräktighet understiger 500 register-ton i lokalfart inom svensk hamn, må ordinarie arbetstid ej överstiga 45 timmar i veckan, raster oräknade. Arbetstiden må ej något dygn överstiga 9 timmar.

Bedrives arbete med regelbunden skiftindelning, må annan arbetstid än nyss angivits tillämpas, såframt arbetstiden under en tidrymd av högst tre veckor icke överstiger i genomsnitt 45 timmar i veckan.

1 mom. Nyttjas fartyg vars bruttodräktighet understiger 500 register-ton i lokalfart inom svensk hamn, må ordinarie arbetstid ej överstiga 42 timmar 30 minuter i veckan, raster oräknade. Arbetstiden må ej något dygn överstiga 9 timmar.

Bedrives arbete med regelbunden skiftindelning, må annan arbetstid än nyss angivits tillämpas, såframt arbetstiden under en tidrymd av högst tre veckor icke överstiger i genomsnitt 42 timmar 30 minuter i veckan.

Denna lag träder i kraft den 1 februari 1967.

De i 12 § och 13 § 1 mom. angivna timentalen 42 timmar 30 minuter och 85 timmar skola dock ersättas med talen 44 och 88 för tiden den 1 februari 1967—den 31 januari 1968 samt 43 och 86 för tiden den 1 februari—den 31 december 1968.

Utdrag av protokoll, hållet i lagrådet den 20 oktober 1966.

Närvarande:

f. d. justitierådet	LIND,
justitierådet	Y. SÖDERLUND,
regeringsrådet	ÅBJÖRNSSON,
justitierådet	BRUNNBERG.

Enligt lagrådet denna dag tillhandakommet utdrag av protokoll över kommunikationsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Regenten, Hertigen av Halland, i statsrådet den 14 oktober 1966, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i 87 § regeringsformen avsedda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag om ändrad lydelse av 12 § och 13 § 1 mom. sjuarbetstidslagen den 30 juni 1959 (nr 404)*.

Förslaget, som finns bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av hovrättsassessorn Gunnar Torgils.

Lagrådet lämnade förslaget utan erinran.

Ur protokollet:
Ingrid Hellström

Utdrag av protokollet över kommunikationsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Regenten, Hertigen av Halland, i statsrådet på Stockholms slott den 21 oktober 1966.

N ä r v a r a n d e :

Ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, EDENMAN, JOHANSSON, HERMANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, PALME, SVEN-ERIC NILSSON, LUNDKVIST, GUSTAFSSON.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för kommunikationsdepartementet, statsrådet Palme, lagrådets den 20 oktober 1966 avgivna utlåtande över det den 14 oktober 1966 till lagrådet remitterade förslaget till *lag om ändrad lydelse av 12 § och 13 § 1 mom. sjöarbetstidslagen den 30 juni 1959 (nr 404)* och upplyser, att lagrådet lämnat förslaget utan erinran.

Föredraganden hemställer, att Kungl. Maj:t måtte genom proposition jämlikt 87 § regeringsformen föreslå riksdagen att antaga lagförslaget.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Kungl. Höghet Regenten att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Hans Ahlberg